

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Book Reviews	Accepted / Makale Kabul	15.06.2019
Received / Makale Geliş	04.03.2019	Published / Yayınlanma	17.06.2019

HANEFİ- MATÜRİDİ ÂLİMLERİNE GÖRE ŞEFAAT

Yazar: Prof. Dr. Ahmet AK

Ensar Neşriyat Yay. 1. Baskı, İstanbul 2017, 143 s. (ISBN: 978-605-9519-78-6).

İnceleyen: Niyazi ÜNAL

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepler Tarihi Bölümü, Kahramanmaraş / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-9437-821X

1. HANEFİ- MATÜRİDİ ÂLİMLERİNE GÖRE ŞEFAAT KİTABI

Hanefi-Mâtürîdî Âlimlerine Göre Şefaata Kitabı, özellikle Türklerin ve diğer milletlere mensup Müslümanların büyük çoğunluğunun mensubu olduğu itikadi mezheplerden Mâtürîdîliğin kurucusu Ebu Mansur el-Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik hakkında önemli çalışmaları olan İslam Mezhepleri Tarihi uzmanı Prof. Ahmet Ak'ın kaleme aldığı önemli bir eserdir. Bu çalışma; sahasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Şöyle ki yazar, Müslümanların büyük çoğunluğunun itikatta benimseyip inanç dünyasını şekillendirdiği, Hanefi-Mâtürîdî âlimlerin şefaata ile ilgili görüşlerini sistematik bir şekilde ele almış olup kronolojik ve sistematik bir şekilde derli toplu ortaya koymaktadır.¹

Eser giriş kısmıyla birlikte dört bölümden oluşmaktadır. Eserin giriş kısmında konunun önemi ve sınırları, metodu, kaynakları hakkında bilgiler verilmektedir.

İkinci kısımda şefaatin sözlük anlamı, terim anlamı ve şefaatale yakından ilgili olan vesile, tevessül, dua ve istiğfar kavramları hakkında bilgiler verilmektedir.²

Bu kısımda şefaatin sözlük anlamı ve terim anlamları üzerinde durulmuştur. İmam Mâtürîdî'ye göre şefaatin sözlük anlamı daha çok bir kimsenin suçunun bağışlanması veya bir ihtiyacının giderilmesi için aracılık etme dua etme anlamlarında kullanılmaktadır. Terim olarak ise: Yüce Allah'ın kendilerine izin verdiği peygamberlerin ve diğer salih kimselerin, günahkâr Müslümanların affedilmesi veya sevabı az olan müminlerin derecelerinin yükseltilmesi için Allah'a dua etmeleri, yalvarıp yakarmalarıdır. Yazar, İmam Mâtürîdînin şefaatale kastettiği şeyin müminlerin günahlarının bağışlanması için Allah'a dua etmek olarak gördüğünü belirtmektedir.

Eserin üçüncü kısmında şefaata inancı hakkında İslâm öncesi bazı görüşlere yer verilmiştir. Bu bağlamda İslâm'dan önce şefaata inancı hakkında kısa özlü bilgilere değinilmiş, cahiliye toplumunun şefaata inancıyla birlikte Yahudilikte ve Hristiyanlıkta şefaata anlayışı tanıtılmıştır. Yine bu bölümde Mâtürîdî öncesi İslâm'da şefaata inancı hakkında bilgiler verilmiş Mâtürîdîliğin dayandığı İmam-ı A'zam Ebu Hanife'nin şefaata anlayışına da değinilmiştir.³

1 Ahmet Ak, *Hanefi Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaata*, Ensar Neşriyat Yay. 1. Baskı, İstanbul, 2017, s.17

2 Ak, *Hanefi Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaata*,37-38

3 Ak, *Hanefi Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaata*,53

Eserin son bölümü olan dördüncü bölümde başta Ebu Mansur el-Mâtürîdî olmak üzere belli başlı önemli Hanefî Mâtürîdî Alimlerin şefaât anlayışları kendi eserlerine dayanarak objektif bir şekilde ele alınarak incelenmiştir.

Yazar bu kitabında İmam Ebu Mansur el-Mâtürîdî'nin şefaât ile ilgili görüşlerini şu başlıklarla ele almıştır.

a) Şefaatin tanımı, çeşitleri, şefaatin hak ve sabit olduğunun aklî ve naklî delilleri.⁴

Mâtürîdîye göre şefaât iyi ve kötü şefaât olmak üzere iki çeşittir. İyi şefaât şefaâtı hasene dünya ve ahirette güzel olan faydalı işlerde aracılık yapmaktır. Şefaâtı seyyie kötü şefaât ise güzel ve faydalı olmayan kötü işlerde şefaattir. Mâtürîdî kötü işlerde aracılık yapmayı şefaâtçı olmayı haksızlık yapanları veya zalimleri kurtarmak için yapılan şefaâtı şiddetle reddetmektedir.

b) Şefaâtle ilgili Kur'an ayetlerinin tasnifi ve tahlili, şefaatin hak ve sabit olduğuyula ilgili hadislerin tahlili ve değerlendirilmesi.

Bu bölümde yazar, Maturidinin şefaâtle ilgili ayetleri yorumlayışını sekiz başlık altında toplamıştır. İslam öncesi semavi dinlerden Yahudilerin şefaât anlayışlarından bahseden ayetler, Hristiyanların şefaât anlayışlarından bahseden ayetler, özellikle müşriklerin sapkın şefaât anlayışlarından bahseden ayetleri dört bölümde tasnif etmiştir. Bu başlıklar altındaki ayetlerin şefaati olumsuzlayan ayetler olduğunu, Yahudi, Hristiyan ve putperestlerin sapkın şefaât anlayışlarını tashih etmek için inzal olunan ayetler olduğunu bu ayetlerden hareketle şefaât inancının Kur'an'a aykırı olacağı fikrinin çıkarılamayacağını vurgulamıştır. Diğer taraftan şefaati olumlayan ayetleri de tasnif eden yazar bu tür ayetleri de şöyle sıralamaktadır: Peygamberlerin şefaâtinden bahseden ayetler, meleklerin şefaâtinden bahseden ayetler, sâlih kimselerin şefaâtinden bahseden ayetler şeklinde tasnif etmiştir. Bu ayetlerden hareketle Allah'ın razı olduğu kimselerin yine Allah'ın izin verdiği mümin kimselere şefaâtçı olacağını kabul etmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması için şefaâten bahseden ayetlerin siyak ve sibaklarına da değinilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yazar'a göre İslam Alimleri arasında çıkan ihtilafların en önemli sebeplerinden birisi de Kur'an ayetlerine bütüncül değil de parçacı yaklaşılması ve siyak sibak irtibatı kurulmadan salt ayetlerin zahirine göre ele alınıp yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle O; Kur'an'ı doğru anlamak için mutlaka Kur'an ayetlerinin bir konu hakkındaki bütün ayetlerinin hesaba katılarak anlaşılması gerektiğini önemle vurgulamaktadır.

c) Şefaâtle ilgili bazı nakillerin örneğin Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma'ya şefaâtle ilgili söylediği hadisin açıklanması, yine şefaâtle ilgili bazı iddiaların mesela şefaatin insanları günaha teşvik edebileceği vb. düşüncelerin yersizliği konularına değinilmiştir.⁵

Bu bölümde ayrıca belli başlı önemli Hanefî Mâtürîdî Alimlerin şefaât anlayışları kronolojik sıraya göre aktarılmıştır.

Eser sonuç ve değerlendirme kısmıyla nihayete ermektedir. Müellifimiz eserin sonuç ve değerlendirme kısmında çok önemli bulgulara ulaşıldığını, Hanefî Mâtürîdî âlimlerce şefaât inancının İslâm'ın en temel iki kaynağı olan Kur'an ve Sünnetle sabit olduğu aklî açıdan da buna bir engelin bulunmadığı kanaatine vardıklarını belirtmektedir. Ayrıca şefaatin İslâm inancına sonradan sokulduğu veya İslâm dışı olduğuna dair iddiaların Hanefî Mâtürîdî Alimlerce kabul görmediği bu düşüncede olanlara şiddetle karşı çıktığı, diğer taraftan Haricilerin ve Mu'tezile Mezhebi mensuplarının iddia ettikleri "şefaatin büyük günah işleyenleri kapsamayacağı" savları tenkit edilmiş bu düşüncelerinin hem naklî delillerle çeliştiği hem de aklî açıdan tutarsız olduğu vurgulanmıştır⁶

2. HANEFİ-MATÜRİDİ ÂLİMLERİNE GÖRE ŞEFAAT KİTABININ LİTERATÜRE KATKILARI

Birincisi bütün insanlığın ebedi kurtuluşu veya felaketiyle yakından ilgili bir kavram olan şefaât inancı hakkında dünya Müslümanlarının çoğunluğunun bağlı olduğu Mâtürîdî Mezhebinin başta kurucusu olan İmam Mâtürîdî ve mezhebin tanıtılmasında ve yayılmasında büyük emeği olan Hakim es-Semerkandi, Ebu'l-Yüsr Muhammed el-Pezdevi, Ebu'l-Muin en-Nesefî, Ömer en-Nesefî, Alauddin es-Semerkandi,

4 Ak, Hanefî Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaât, 62

5 Ak, Hanefî Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaât,86

6 Ak, Hanefî Mâtürîdî Alimlerine Göre Şefaât,124

Nureddin es-Sabunî, vb. önemli Mâtûrîdî alimlerinin farklı eserlerindeki şefaath hakkındaki görüşlerinin bir araya getirilerek derli toplu olarak okuyucuya sunulmasıdır.

İkincisi bu kavramın tarihsel süreç içerisinde İslâm mezhepleri tarafından farklı anlaşılmış olması ve bu farklı anlayışların günümüzde de güncelliğini koruyor olması nedeniyle kavram hakkındaki kafa karışıklığının giderilmesi için şefaath inancıyla ilgili önemli Hanefî Mâtûrîdî alimlerin hem akli hem nakli delillerinin bir arada sunulmuş olmasıdır.

Üçüncüsü bu kitap, aklıselim sahibi her insanın zihnini meşgul eden, ölümlle birlikte insanlığı nasıl bir son beklemekte, ölüm bir yok oluş mudur? Ya da yeni bir hayatın başlangıcı mıdır? Yeni bir hayatın başlangıcıysa dünya hayatında yaptığımız tutum ve davranışların bu yeni hayata, ahiret hayatına, yansımaları olacak mı, güzel davranış sergileyenlere bir mükâfat verilecek mi? Kötü davranışlarda bulunanlara bir ceza verilecek mi? Günahkârların affa uğraması mümkün mü? Mümkünse ya da mümkün değilse gerekçesi nedir? Hüküm gününün sahibi yüce Allah bütün insanlığın mukadderatını tayin edeceği hesap gününde nasıl hüküm verecek, sadece kendi irade, kudret ve adaletine göre mi yoksa razı olduğu, sevdiği kullarının dilek ve arzularını da dikkate alacak mı? Alacaksa nasıl alacak, kimleri alacak, kimler için alacak ve hangi sınırlar çerçevesinde buna müsaade edecek?

Bu kitapta böylesine çetin sorulara şefaath kavramı çerçevesinde İslâm Mezhepleri tarihinde çok önemli bir yeri olan Hanefî-Mâtûrîdî, alimlerinin hem akli hem de nakli deliller ışığında kafa karışıklığını giderecek çözüm yolları gösterilmiştir...

Günümüzde de hem yazılı hem görsel medyada şefaath konusunda birçok yazı program yapılıyor, bu yazı ve programlarda maalesef bazı bilgi eksiklikleri, Kur'an'a ve sünnete uymayan yorumlara, değerlendirmelere de rastlanmaktadır. Bu nedenle şefaath konusunda doğru bilgiye ulaşmak isteyen okurları Prof. Dr. Ahmet AK'ın büyük bir titizlikle kaleme aldığı "*Hanefî Mâtûrîdî Alimlerine Göre Şefaath Kitabı*" adlı çalışmasının okunmasını tavsiye ediyoruz.

Ayrıca Mâtûrîdî ve Mâtûrîdîlik hakkında doğru bilgi sahibi olmak isteyen okurlara yazarımızın "*Büyük Türk Âlimi Mâtûrîdî ve Mâtûrîdîlik*" ve "*Selçuklular Döneminde Mâtûrîdîlik*", kitaplarını da tavsiye ediyoruz.